

Fransa'da Yüksek Yöneticilerin Eğitimine Pierre Bourdieu Perspektifiyle Eleştirel Bir Yaklaşım

Umut Seren Yarım Altunay¹

Muharrem Güneş²

Fransa'da Yüksek Yöneticilerin Eğitimine Pierre Bourdieu Perspektifiyle Eleştirel Bir Yaklaşım	A Critical Approach to the Education of High-Level Administrators in France with Pierre Bourdieu's Perspective
Öz Üniversiteler ve elit okullar olmak üzere ikiye ayrılan bir yükseköğretim sistemine sahip Fransa'da devletin seçkin kadrosu elit okullarda yetiştirilir. Bu makalede Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nün kavramlarıyla Fransız kamu yönetimi eğitimi sorgulanmıştır. Bourdieu'nün 1961 ve 1962 yılları arasında "Varisler" adlı eserinde yaptığı araştırma ile Fransız Kamu Politikaları Kurumu'nun (IPP) 2016-2017 yıllarında elde ettiği veriler karşılaştırmalı olarak incelenerek güncel durum ortaya konmuştur. Buna göre, Fransız yönetici yetiştirme felsefesinin, kültürel sermayeyi yücelten ve kendi yönetici sınıfını yaratmak için 'seçilmiş' öğrencileri 'sıradanlardan' ayıran bir anlayış olduğu görülmüştür. 2022 yılında Ulusal İdare Okulu'nun (ENA) yerine "Ulusal Kamu Hizmeti Enstitüsü'nün (INSP)" açılmasıyla başlayan son değişikliklerle bu kaygılar giderilmeye çalışılsa da yeni sistem yine de tartışmaya açıktır.	Abstract The higher education system in France is structured into two groups such as universities and elite schools. The political-administrative elite is trained in elite schools. This article aims to examine French public administration education with the help of Pierre Bourdieu's toolbox. The current situation has been revealed by comparatively examining the research conducted by Bourdieu and Passeron between 1961 and 1962 in his works titled "The Inheritors" and the data obtained by the French Public Policy Institute (IPP) in 2016-2017. It was concluded that the French higher education system glorifies cultural capital and separates 'selected' students from 'ordinary' for the interest of the dominant political power. Even with the latest changes that started in 2022 with the replacement of "National School of Administration (ENA)" by the "National Institute of Public Service (INSP)", the new system is still being discussed.
Anahtar Kelimeler: Pierre Bourdieu, Kültürel Sermaye, Fransa, Kamu Yönetimi, Elit Okullar	Keywords: Pierre Bourdieu, Cultural Capital, France, Public Administration, Elite Schools
JEL Kodları: H83, I23	JEL Codes: H83, I23

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı	Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.
Yazarların Makaleye Olan Katkıları	Yazarların makaleye katkısı eşittir.
Çıkar Beyanı	Yazarlar açısından ya da üçüncü taraflar açısından çalışmadan kaynaklı çıkar çatışması bulunmamaktadır.

¹ Arş. Gör., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, serenyarim@gmail.com

² Prof. Dr., Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, mgunes92@gmail.com

1. Giriş

Kamu politikalarının şekillenmesinde ve uygulanmasında büyük role sahip olan yüksek yöneticilerin eğitimleri ülkeden ülkeye değişmektedir. Fransa’da kamu yönetimi eğitimi, bürokrasiye yüksek yöneticilerin yetiştirilmesi ve siyasi, ekonomik hatta entelektüel alanın seçkinlerinin eğitimi devletin sorumluluğunda olan en önemli faaliyet alanlarından biridir.

Devletin asillerini yetiştirme, siyasi ve idari elitleri oluşturma düşüncesi 19. yüzyıla dayanmaktadır. Prusya ile olan Sedan Savaşı ve Sadova Muharebesi sonrası Fransa’yı yönetecek seçkinlerin iyi bir eğitimden geçmesi gerektiği düşüncesi oluşur. Bu eğitimi verecek siyaset okulunun amacı Fransa’ya rengini ve sesini verecek bir elit sınıfı yaratma düşüncesidir. Devlet gelecekteki bürokratlarını okul aracılığıyla eğiterek ve diploma aracılığıyla da meşrulaştırarak kendi seçkinler grubunu yaratır. Siyasetin teknik boyutuyla ilgilenen ve 1848 yılında kurulmuş olan “Yönetim Okulu” (*Ecole d’Administration*) bir yıl sonra kapatılınca yerine 1872 yılında Fransa’daki Siyaset Bilimi okullarının temelini oluşturan “Siyaset Bilimi Okulu” (*Ecole Libre des Sciences Politiques* (ELSP)) kurulur ve bu okul ile siyasi elitlere yön verilmek istenir (Damamme, 1988). Siyaset Bilimi okullarının kurulması Fransız yönetim düşüncesi içindeki Hukuk ve Siyaset Biliminin kendi aralarındaki disiplinler kopuşu ile de açıklanabilir. Bu kopuş 19. yüzyıldan beri Hukuk perspektifiyle ele alınan yönetsel olgunun zamanla değişmesi gerekliliğini beraberinde getirmiştir (Çiner, 2012: 53). Özellikle 1945 yılında Ulusal İdare Okulu’nun (*Ecole Nationale d’Administration* (ENA)) kurulması şüphesiz Fransa’daki yönetici seçkinlerin birleştirilmesi için güçlü bir lokomotif olmuştur. Gerçek bir ‘iktidar okulu’ rütbesine sahip olan ENA, Fransa’da var olan tüm iktidar konumlarına (idari, siyasi, ekonomik ve entelektüel) seçkinleri yetiştirmek için kurulur. ENA’da okuyarak diploma almak birçok yönden kapalı olan asiller kulübüne girmek demektir (Chevallier, 1997: 89).

Nitekim Fransız yükseköğrenimi elit okullar (*grandes écoles*) ve devlet üniversiteleri olmak üzere ikiye ayrılır. Bir Fransız üniversitesine özgeçmiş, not döküm belgesi ve motivasyon mektubundan oluşan dosya aracılığıyla girilirken tarihsel olarak gelecekteki liderleri eğitmeyi amaçlayan *grandes écoles*’ler için zorlu sınavlardan geçilir ve bu sınavlardan başarılı olabilmek için lise sonrası hazırlık sınıflarına (*classes préparatoires aux grandes écoles* (CPGE)) gitmek gerekir. 19. yüzyıldan bu yana seçkin okullar ile siyasi-idari kurumlar arasındaki bağlar, üst sınıfların konumunu pekiştirmek için güçlendirilmektedir (Biland ve Kolopp, 2013). Bu nedenle *grandes écoles*’lerin yarattığı bilişsel ve sembolik tahakküm kaynaklarını incelemek bu kurumları her yönleriyle detaylıca irdelemeye de imkân sağlayacaktır.

Bu makalenin konusu Fransa’nın yüksek yöneticilerini yetiştiren *grandes écoles*’leri, Sosyal Bilimler alanında önemli Fransız sosyologlarından biri olarak kabul edilen ve Seçkin Yüksek Öğrenim Kurumu (*Ecoles Normales Supérieures* (ENS)) mezunu olan Pierre Bourdieu perspektifiyle değerlendirmektir. Söz konusu değerlendirmeler sistematik bir çerçeveye oturtulurken Fransa’nın en önemli yönetici yetiştiren kurumu olan ENA’nın neden son dönemlerde eleştirilerin odağında olduğu ve 2022 yılının başında “Ulusal Kamu Hizmeti Enstitüsü’ne” (*Institut National de Service Public* (INSP)) dönüştürülmesiyle sorunların çözülüp çözülmediği tartışılmaktadır.

Bu makalede Türkiye’de oldukça kapsamlı olarak ele alınan yüksek yöneticilerin yetiştirilmesi, Türkçe literatüre (Sürgit, 1970; Ergun, 1988; Günay, 2006; Baysal, 2016) katkı olarak, Fransa örneğinden hareketle *grandes écoles*’ler üstünden incelenmiş ve süreç devlet seçkinlerinin seçimi ve toplumsal eşitlik bağlamında irdelenmiştir. Söz konusu çözümlemeye ‘içeriden biri’ olarak Bourdieu’nün eleştirisi ve bakış açısı temel alınmıştır. Yüksek yöneticilerin

sosyo-ekonomik profillerinin, toplumsal kökenlerinin³ ve mezun oldukları okulların analizi Türkiye’de oldukça kısıtlı bir alan olmasının yanında var olan araştırmalar da eski tarihlidir⁴. Dolayısıyla bu çalışma Türkiye’deki üst düzey yöneticilerin araştırıldığı ve eğitimlerinin yer aldığı çalışmalara Fransa örneği üstünden zemin oluşturacağı için önemlidir. Bourdieu’nün Fransa özelinde yaptığı bu analiz Almanya ve Norveç gibi ülkelerin egemen sınıflarının araştırma konusu edildiği çalışmalara da ön ayak olmuştur (Hartmann, 2006; Hjellbrekke ve Korsnes, 2013).

Fransız literatürüne bakıldığında ise Paul Pasquali’nin 2021 yılında yazdığı “Varistokrasi: Elitler, Elit Okullar ve Liyakatin Talihsizlikleri (1870-2020)” (*Héritocratie: Les Élités, les Grandes Écoles et les Méseventures du Mérite (1870-2020)*) adlı eserde; 1870’ten 2020 yılına kadar *grandes écoles*’lerin sosyo-tarihsel analizleri yapılmaktadır. Pasquali bu analizi yaparken *grandes écoles*’ler ile ilgili yapılan meclis tartışmalarına, reform girişimlerine, siyasi partilerin bu konudaki görüşlerine de yer verir. Bu sosyo-tarihsel inceleme, elit okulların kuruluşlarından bu yana hiçbir zaman liyakata dayalı bir altın çağ yaşamadıkları sonucuna varır.

Roxane Dejours tarafından 2019 yılında yazılan “Elit Okullar: Yönetici Sınıfın Eğitiminden Öğrendiklerimiz” (*Grandes Écoles: Ce que Nous Apprend la Formation de la Classe Dirigeante*) adlı makalede sosyal sermaye üstünden toplumsal sınıf ilişkilerinin çözümlemesi yapılır. Dejours, bu makalesinde elit okullara hazırlık sınıflarındaki (*CPGE*) ve *grandes écoles*’lerdeki öğrencilerin ders dışındaki sosyal aktivitelerini, yer aldıkları kulüpleri analiz eder. Okul tarafından bilerek tolere edilen partilerin grup bilinci (*esprit de corps*) yaratmanın yanında aynı zamanda egemen sınıfa ait pratiklerin ve toplumsal rollerin öğrenildiği yerler olduğunu ortaya koyar.

2015 yılında Guillaume Tronchet tarafından kaleme alınan “Üniversite ve Elit Okullar: Fransız Sisteminin Özgünlüğü Üstüne Tarihsel Bir Bakış (*Universités et Grandes Écoles: Perspectives Historiques sur une Singularité Française*)” adlı eserde ise Fransız yükseköğretimdeki bu ikili sistemin kökeninin tarihsel olarak nereye dayandığını hangi siyasi ve toplumsal dinamik ve anlayışla oluşturulduğu ortaya konulmaktadır. Zaman içindeki kurumsal değişikliklerle *grandes écoles*’lerdeki dönüşümler açıklanmaya çalışılmıştır. Bu makalede Tronchet, Fransız elitlerini yetiştiren *grandes écoles*’lerin kuruluş mantığını tarihsel ve kurumsal perspektifte ele almıştır.

Bu çalışmamızda ise yukarıda bahsedilen Fransız literatürüne katkı olarak Bourdieu’nün kavramsal ve kuramsal arka planından yararlanılmış ve devletin üst kademelerindeki toplumsal köken eşitsizlikleri hem teorik bir zemine oturtulmuş hem de kapsamlı bir *grandes écoles* çalışması yapılarak güncel durum ortaya konmuştur. En önemli *grandes écoles*’lerden biri olan ENA’nın kaldırılarak INSP’ye dönüşmesini de konu alan bu makale güncel değişiklikleri ve verileri ortaya koyduğu için diğer çalışmalardan ayrılmaktadır. Bununla birlikte Fransız elit

³ Toplumsal kökenden kasıt ebeveynlerin sosyo-profesyonel kategorileridir. Bu sosyo-profesyonel kategoriler çiftçi, işçi, sanayi patronu, serbest meslek sahibi, üniversite profesörleri gibi çeşitli meslek gruplarını oluşturur. Bourdieu (1984) –bu çalışmada da temel kavramsal çerçeve olarak alınan – ‘kültürel sermaye’ ve ‘ekonomik sermaye’ye göre bu meslek gruplarının toplumsal uzamdaki konumlarını belirler. Fransız sosyolog aileden miras alınan bu konumlara göre farklı beğenilerin, yargıların, tercihlerin ve habituslerin oluştuğunu dile getirir.

⁴ Mihcioğlu’nun (1968) ‘Türkiye’de Yüksek Yöneticilerin Eğitimi’ adlı makalesi Türkiye’deki yüksek kademe yöneticilerin toplumsal kökenlerinin yer aldığı nadir makalelerdendir. Arslan ve Gümüştakin de (2004) ‘Educational Backgrounds of Contemporary Turkish Elite’ adlı eserlerinde Türk siyasi elitlerin eğitimsel arka planlarını araştırırlar.

okullarından mezun olan homojen yönetici sınıfın Fransız kamu yönetimi açısından sorgulanması da çalışmanın özgün yanını oluşturmaktadır.

Bourdieu'ye (1996) göre, yüksek yönetici yetiştirme süreci ülkenin siyasal hakim güçleri açısından düşünüldüğünde varolan iktidarlarını sürdürmenin bir aracı durumundadır. Fransız yükseköğrenim sisteminin liyakat, eşitlik ve demokrasiye dayanan kurucu ideallere sahip olduğu iddia edilse de bu çalışmada eğitim sisteminin nihai amacının sistemin devamını sağlayacak bireyleri yetiştirmek ve özellikle diploma aracılığıyla toplumsal hiyerarşiyi yeniden inşa etmek olduğu tezinden yola çıkılmıştır. Bu anlamda bir Fransız entelektüeli olan Bourdieu'nün perspektifinden Fransız yükseköğretim mekanizması; kültürel sermaye, iktidar alanı, simgesel şiddet gibi kavramlar çerçevesinde analiz edilmiş; idari ve siyasi elitleri yetiştiren Fransız kamu yönetimi eğitimleri Bourdieu bakış açısıyla sorgulanmıştır. Bourdieu'nün Jean Claude Passeron ile 1961 ve 1962 yılları arasında "Varisler" (*Les Héritiers*) adlı eserinde yaptığı araştırma ile Kamu Politikaları Kurumu'nun (IPP) 2016-2017 yıllarında elde ettiği veriler karşılaştırmalı olarak incelenerek güncel durum ortaya konmuştur.

2. Bourdieu'nün Kavramsal ve Kuramsal Alet Çantası

Yapısalcı düşünceyle varoluşçu düşünce arasında köprü kuran Bourdieu, sahadan aldığı ampirik verileri teoriyle harmanlayarak kendine özgü alet çantasını geliştirir. Her araştırma nesnesine de bu anahtar kavramlarla yaklaşır. Eğitim alanını, Fransa'daki yükseköğrenim sistemini, akademisyenleri, entelektüelleri çok farklı eserlerinde ele alan Bourdieu'nün asıl olarak eğitim kurumlarıyla ilgili teorisi, Jean Claude Passeron ile birlikte yazdığı⁵ "Varisler: Öğrenciler ve Kültür" (*Les Héritiers: Les Etudiants et La Culture*) (1964) ve "Yeniden Üretim: Eğitim Sistemi Kuramı için Ögeler" (*La Reproduction: Element Pour une Théorie du Système d'Enseignement*) (1970) ile bu iki eserin sunduğu tezleri ve istatistikleri kullanarak kaleme aldığı "Devlet Soyluluğu: Elit Okullar ve Birlik Ruhunu" (*La Noblesse d'Etat: Grandes Ecoles et Esprit de Corps*) (1989) olmak üzere üç ana eserden meydana gelmektedir. Şimdiki bölümde, Bourdieu'nün "alet çantam" (*ma boîte à outil*) (Bourdieu ve Wacquant, 2014: 35) dediği ve sahada karşılaştığı toplumsal failerin eylem ilkesi olan "habitus", toplumsal mücadele ve çatışma mekânı olarak "alan" (*champ*), alanda iktidar elde etmek için kullanılan ve ekonomik sermayenin yanında toplumsal tabakalaşmada önemli rol oynayan "kültürel sermaye" (*capital culturel*) ve tahakküm ilişkilerini dayatmanın temel mekanizması "sembolik şiddet" (*la violence symbolique*) gibi Bourdieu teorisinin yapı taşlarını oluşturan kavramlara yer verilmektedir.

2.1. 'Habitus' ve 'Kültürel Sermaye'

Bourdieu'ye göre sanayileşmiş toplumların eğitim sistemleri sınıf eşitsizliklerini meşrulaştıracak şekilde işlemektedir. Eğitim alanındaki eşitsizliklerin temeli de Marksist teorisinin belirttiği gibi yalnızca ekonomik sermayeden yani gelir ve servet farklılıklarından kaynaklanmaz. Yükseköğrenime erişimdeki toplumsal eşitsizliklerin bir diğer önemli nedeni de 'kültürel farklara' ve 'toplumsal kökene' dayanmasıdır. Yani öğrencilerin toplumsal kökenleri, aileden devraldıkları sosyal sınıfları ne kadar ileriye öğrenciler o kadar zengin ve geniş bilgilere sahiplerdir (Bourdieu ve Passeron, 1964: 37). Eğitim sistemindeki bu ayrımı anlatabilmek için 'habitus', 'kültürel sermaye' ve 'alan' kavramlarına önem veren Bourdieu'ye

⁵ Her ne kadar bu eserler Passeron ile yazılsa da Jenkins'e (1992: 65) göre yazım stili, içerik, sorgulanan tezler, kullanılan kavramlar Bourdieu'nün diğer çalışmalarıyla aynıdır. Bourdieu'nün kaygı duyduğu problemlerin ve soruların ortaya konduğu bu eserlerde cevaplar da yine Bourdieu'nün diğer eserlerinde kullandığı soru formları ve yazım formatıyla aranmaktadır.

göre eğitim alanındaki başarıda kültürel sermaye ile sahip olunan yüksek sınıf habitusu başrol oynar.

Bourdieu ve Wacquant (2014: 116) tarafından 'toplumsallaşmış öznellik' olarak ifade edilen 'habitus' kavramı faillerin (*agents*) doğumlarından itibaren önce aileden, ailenin yer aldığı sosyal çevreden devraldıkları, kendi bedenlerinde içselleştirdikleri algı ve idrak şemalarını daha sonra eğitim yoluyla pekiştirdikleri süreci vurgulamak için kullanılır. Bourdieu (1980: 89) "Pratik Anlam" (*Le Sens Pratique*) adlı eserinde habitüsü "sürekli aktarılabilir olan içselleştirilmiş bir yatkinlikler sistemi" olarak tanımlar.

'Egemen habitus' ise egemen sınıf tarafından domine edilen bir dizi tutum ve davranıştır. Failler farkında olmadan yüksek sınıfın habitüsü için savaşır. Egemen sınıf olmak demek alandaki kodları, değerleri ve neyin önemli olup olmadığını belirlemek demektir. Bu gücün devamlılığını da eğitim kurumları sağlar ve bireylere egemen sınıfın normlarını aşılır (Sullivan, 2002: 145). Aileden itibaren buna alışkın olanlar daha kolay yol alırlarken alana uzak olan bireyler ise elenirler. Dolayısıyla aynı sosyo-ekonomik statüye sahip bir grup insan aynı havuzda yetiştiği zaman, aynı yaşam koşullarına ve ön kabullere maruz kaldığından benzer yatkinliklere ve çıkarılara sahip olacakları için habitusleri gereği benzer durumlar karşısında benzer pratikler üreteceklerdir (Bourdieu, 1989: 17).

Bourdieu, 'kültürel sermaye' kavramını ilk defa Passeron'la birlikte öğrencilerin toplumsal kökenlerine bağlı eğitim eşitsizliklerini araştırdığı *La Reproduction: Element Pour une Théorie du Système d'Enseignement* adlı eserinde kullanır. Akademik başarıyı, kültürel sermayenin ağırlığı ve dağılımıyla ilişkilendirerek, farklı toplumsal sınıflardan gelenlerin eşitsiz eğitim başarılarını açıklamayı mümkün kılacak bir teori ortaya atar (Bourdieu, 1979: 3). Kültürel sermaye en önce aileden kaynaklanan ve doğal bir şekilde, aile hayatı içinde kazanılan dilsel ve kültürel yeterlilik olarak ifade edilen 'mirasla gelen sermaye'dir. Küçük yaştan itibaren bireyin hanenin sosyal konumuna göre içselleştirdiği dil alışkanlıkları, konuşma tarzı, aksanı, kültür seviyesi bu kategorinin içindedir. İkinci olarak formel eğitimle kazanılan ve diplomalarla kurumsallaştırılan 'okul sermayesi' de kültürel sermayenin sosyal ve resmî kurumlar tarafından onaylanması anlamına gelmektedir (Bourdieu, 1979: 4).

Kültürel sermaye açısından zengin olan sınıflar (üniversite öğretim üyeleri, sanatçılar) çocuklarının eğitiminin yanı sıra onların özgünlüklerini koruyacak ve arttıracak kültür etkinliklerine de yatırım yaparlar. Kültürel sermaye meşru ve egemen bilgiye sahip olmak olarak da okunabilir (Bourdieu, 1984: 120). Burada Bourdieu, kültürel sermayenin bir toplumdaki egemen kültüre aşinalıktan ve özellikle 'eğitim dilini' anlama ve kullanma yeteneğinden geldiğini belirtir.

2.2. 'İktidar Alanı' ve 'Sembolik Şiddet'

Alan kavramı Bourdieu (2002: 114) tarafından 'failerin stratejiler geliştirdikleri ve egemen normları belirleyip iktidar olabilmek için mücadele ettikleri toplumsal bir uzam' olarak kurgulanmıştır. Alanlarda hükmeden olabilmek yani normları ve kuralları belirleyebilmek için meşruiyet mücadelesi verilir. Her alanın kendine ait kuralları, geleneği, işleyiş mantığı, aktörleri ve geçerli olan sermayesi bulunur. Bu sermayelerin azlığı ya da çokluğu güç ilişkilerinin yani faillerin alandaki konumlarının belirlenmesinde büyük rol oynar. Örneğin akademik alanda kültürel sermayesi yüksek failer kuralları belirlerken; ticaret alanında ekonomik sermaye ön plandadır (Yarım, 2021: 87). Egemen olanlar arasındaki mücadelelerde önemli olan alanın ihtiyacına göre, ekonomik ve kültürel sermaye türlerinin döviz kuru gibi

artıp azalan görelî değeri ve gücüdür (Bourdieu, 1996: 265). Bourdieu'nün 'iktidar alanı (*champ du pouvoir*)' olarak adlandırdığı bu toplulukta failleri bir araya getiren karşılıklı bağımlılıklar zinciri, ekonomik alandan kültürel üretim alanına kadar uzanır. Bu sembolik mücadeleyi ve sistemi anlayabilmek için sembolik iktidarı ele geçirmeye çalışan faillerin arasındaki mücadeleyi kavramak gerekir. Bu anlamda Bourdieu, alandaki ittifakları ve rakipleri inceleyerek konumsal ve ilişkisel analizler yapar ve herhangi bir alandaki faillerin yalnızca dışarıdaki aktörlerle değil aynı zamanda kendi içlerinde de güç ilişkilerinde bulduklarını dile getirir⁶ (Rémi, 2012: 146).

Bourdieu ve Passeron 'sembolik şiddet teorisi (*Théorie de la violence symbolique*)' inşa ederken, bütün toplumlarda düzeni sağlamak için sosyal kısıtlamanın doğrudan, baskıcı bir fiziksel kontrol yerine dolaylı, kültürel mekanizmalar tarafından üretilen ve gizlenen örtülü kontrol mekanizmaları şeklinde olduğunu ileri sürerler (Yarım, 2021: 101). Bu mekanizmaların başat aktörü olan okul da geçmişten miras alınan egemen kültürü muhafaza etme, aktarma işlevine ve sistemin talep ettiği meziyetleri sistematik olarak yeniden tercümeyle tabi tutma kapasitesine sahiptir (Bourdieu ve Passeron, 2015: 184). Bir alandaki egemen ve tabî konumlar sermaye tipine ve miktarına bağlı olarak değişir ve egemen konumlar, o konumları işgal edenlerin kişisel özelliklerine bağlı olmaksızın ilgili sermaye biçimlerinin eşitsiz dağılımıyla belirlenir (Swartz, 2011: 175).

Bourdieu (1984: 114-115), toplumsal uzamda faillerin konumlarını dağıtmak amacıyla ekonomik ve kültürel olmak üzere iki sosyal parametre inşa eder. Burada geliri yüksek olup, iyi diplomalara sahip olanlar ve iyi toplumsal ilişkiler geliştiren gruplar yani üniversite profesörleri, öğretim üyeleri, serbest meslek sahipleri, on işçi ve daha fazlasını çalıştıran fabrika patronları, üst düzey bürokratlar toplumsal köken olarak üst sınıfta (*milieu supérieur*) yer alırlar. Orta sınıfta (*milieu intermédiaire*) zanaatkârlar, teknisyenler, kamuda çalışanlar, güvenlik görevlileri bulunur. Vasıfsız işçiler, çiftçiler gibi ekonomik, kültürel, sosyal sermaye konusunda en yoksul olanlar ise en altta yer alarak alt (halk) sınıfı oluştururlar.

Bu makalede ise Kamu Politikaları Kurumu (*Institut des Politiques Publiques'in* (IPP)) 2021 yılında yayımladığı rapordaki sosyo-profesyonel kategoriler temel alınmış, Tablo 1'de görüldüğü gibi bu raporda Bourdieu'nün ayırımına ek olarak dört farklı kategori belirlenmiştir:

Tablo 1: Sosyo-Profesyonel Kategoriyeye Göre Dört Toplumsal Sınıf

En Avantajlı Kesim (<i>trés favorisé</i>)	Avantajlı Kesim (<i>favorisé</i>)	Orta Kesim (<i>moyen</i>)	Dezavantajlı Kesim (<i>défavorisé</i>)
10 işçi ve daha fazlasını çalıştıran fabrika patronu Serbest Meslekler Üst Düzey Bürokratlar Mühendisler Üniversite Profesörler, Öğretim Üyeleri	Orta düzey sağlık ve sosyal hizmet meslekleri Din Görevlileri Amirler Teknisyenler Vergi, gümrük denetimcileri	Esnaf (Zanaatkârlar) Memur Polis ve Askerler Özel sektör Çalışanı Şirketlerin İdari Çalışanları Toprak sahibi çiftçi	Vasıflı İşçi Vasıfsız İşçi Tarım İşçisi İşsizler

Kaynak: (Bonneau, Charousset, Grenet ve Thebault, 2021)

⁶ Bürokratların Fransa'daki konut politikaları konusunda kendi içlerinde girdikleri alan mücadelesi için Yarım, Beyazıt ve Güneş'in (2020) "Bourdieu Perspektifiyle Bürokratik Çatışma Alanı ve Konut: Fransa'da Yeni Konut Politikasının İnşası" makalesi incelenebilir.

Bourdieu ekonomik sermayenin yanında kültürel sermayenin de farklılık yarattığını belirtirken üst sınıfta yer alan üniversite profesörleri ile sanayi patronlarının da kendi içlerinde bölündüklerini vurgular. Üniversite profesörlerinin kültürel sermayesi ekonomik sermayesine oranla görece daha fazla iken tüccarlar için tam tersi olarak ekonomik sermaye kültürel sermayeye üstün gelir. Serbest meslek sahipleri (avukatlar, doktorlar, eczacı, noter, diş hekimi, mimar) ve yüksek yöneticiler ise görece iki sermaye türüne de eşit miktarda sahiplerdir. Bu anlamda Bourdieu, Fransa'daki devlet seçkinlerinin oluşturduğu iktidar alanının inşası ve yeniden üretilmesi konusunu incelerken bu kategorilerdeki toplumsal tabakalaşmayı temel alır.

3. Toplumsal Tabakalaşmanın Yeniden Üretim Alanı: Okul

Feodal toplumlarda feodal beylerin silah, toprak ve zenginlik üzerine kurulu gücünü ilahi güce dönüştürmekle görevli kurum olan kilise, dini otoritesini (sembolik gücünü) yeni savaşı sınıfın yönetimini haklı çıkarmak ve sağlamlaştırmak için kullanır. Geç kapitalizmin ortaya çıkardığı karmaşık toplumlarda da Orta Çağ Katolik Kilisesi ile benzer işlevlere sahip olan okul, toplumsal bölünmeleri kutsallaştırma ve meşrulaştırma işini kiliseden devralır (Bourdieu, 1996: 265). Eğitim verme tekeli ellerinde tutan okullar, yetenek ve zekâ ideolojisi maskesi altında kültürel sermayenin eşitsiz dağılımını meşrulaştırarak, toplumsal sınıf ilişkilerinin hiyerarşik yapısını yeniden üretirler. Modern toplumlarda ekonomik ve kültürel sermaye iktidar konularına erişim sağlar, toplumsal alanın yapısını tanımlar ve failerin hayat tarzlarını yönetir.

Bourdieu ve Passeron'a (1964: 103) göre görünürde zorluk seviyesi ve ölçme kriterleri tüm adaylar için aynı olan bireysel liyakate dayalı yeterlilik sınavlarının herkese eşit fırsatlar tanıdığı bir yanılgıdır. Sınavın sağladığı bu biçimsel eşitlik sadece bireylerin sahip olduğu kültürel sermayeye göre oluşan ayrımın devam etmesine ve yeniden üretilmesine imkân tanır. Toplumsal kökenle kültürel sermaye arasında bağ kurmayı reddeden üniversiteler tüm öğrencileri kültürel sermaye bakımından eşitmiş gibi kabul ederek okul başarı sıralamasını toplumsal bir hiyerarşiye dönüştürür ve diplomayla beraber eşitsizliğin kurumsallaştırılmasına neden olur. Bu nedenle eğitim kurumları, doğal bir toplumsal armağan olarak gelen kültürel mirası meşrulaştırarak mevcut toplumsal statükoyu sürdürmenin en etkili yollarından biri olurlar (Bourdieu, 1974: 32).

İmtiyazlı sınıflardan gelenlerin lehine oluşturulan okul müfredatları, öğretme teknikleri ve değerlendirme ölçütleri farklı toplumsal kökenlerden gelen çocuklar arasındaki kültürel eşitsizlikleri yok sayar. Ortaya çıkan akademik eşitsizlikleri meşrulaştırmak için okul; öğrencileri doğuştan gelen kabiliyet, zekâ farklılıklarıyla ilişkilendirir ve meşru bir 'üstün yetenek ideolojisi' (*ideology of giftedness*) yaratır (Bourdieu, 1974: 27). Oysa bu becerilerin zekâyla ya da yetenekle bir ilgisi yoktur; bu beceriler aileden ve sosyal çevreden kazanılan kültürel imtiyazlardır. Dolayısıyla öğrencinin akademik kültüre toplumsal olarak yakın olup olmadığıyla ilgilidir. Okulun gerçekleştirdiği seçim, sınıflandırma ve başarı kriterleri büyük ölçüde okulun yücelttiği ve elit kültürle benzer olan akademik kültüre yakınlıklara dayanır. Okulun aşılama çalıştığı habitus ile ailenin ve sosyal çevrenin aşılacağı habitus arasındaki fark söz konusu öğrencinin akademik başarısını etkiler (Jourdain ve Naulin, 2016: 55).

En iltimaslı sınıflardan gelen üniversite öğrencileri 'kültürel imtiyaza' sahip oldukları için akademik kültüre aşına olurlarken habituslarında böyle bir yakınlığı olmayan öğrenciler bir şekilde elit okullara girebilseler dahi orada var olabilmek için daha çok çalışmak zorundadırlar. Ailevi çevresinde okulun yücelttiği yüksek kültürü edinmemiş fakat aradaki açığı

kapatabilmek ve başarılı olabilmek için ekstra çaba sarf eden bu öğrenciler öte yandan kültürel imtiyaza sahip 'seçilmişler' tarafından da 'inek' olmakla 'zeki olmadıkları' için çok çalışmakla itham edilerek itibarsızlaştırılmaya ve ötekileştirilmeye çalışılırlar. Bourdieu ve Passeron'a (1964: 108) göre 'kitap kurdu', 'inek' gibi kelimeler kişisel bir değerlendirme gibi görünse de aslında toplumsal farklılıkları ifade eder. Bu bağlamda okul kültürüne uyum sağlayıp seçilenler kendileri gibi olanlarla bir grup olarak 'sıradan' insanlardan ayrılırlar ve böylece tahakküm etme yetisi kazanan insanların ait olduğu küme net şekilde belirginleşmiş olur. Okullar sınavlar sonucunda bu kültüre uyum sağlayamayanları eleyerek ve kalanlara diploma, sertifika, yeterlilik belgeleri vererek toplumsal farklılığı meşrulaştırır ve egemen bilgiyi kutsallaştırır (Yarım, 2021: 153).

Fransız sistemine özgü olan ve Fransız yüksek yöneticilerini yetiştiren *grandes écoles*'ler de dini teknikleri anımsatan ritüellerle sıradan öğrencileri eleyerek belli bir toplumsal tabaka oluşturma işlevine sahiptir (Bourdieu, 1996: 73). Fransa'da üniversiteye girişlerin 'demokratikleştiği' algısı eğitimde yığınlaşmayı dolayısıyla diplomasızların ve diplomaları değer kaybeden diplomalıların toplumsal konumlarının düşmesine neden olurken kendilerini sıradanlardan ayırabilmek adına elit okullar sosyal olarak daha da içe kapanırlar (Wagner, 2020).

4. 'Varisler ve Dışarıda Kalanlar': Fransız Seçkinlerinin Seçimi

Siyasi iktidarlar yalnızca şiddet tekeli elinde bulundurarak ayakta kalamazlar. Bu nedenle meşruiyetlerini sağlayabilmek ve toplumsal rıza üretebilmek için sembolik şiddet tekeli elinde tutmaya çalışır. Bu mücadelenin en masum görünen aracı da okullar ve eğitim sistemidir. Devletin sembolik şiddeti yalnızca toplumdan dışlanan ve 'anormal' (deliler, suçlular) olarak etiketlenen bireylere uygulanmaz. 'Normal' görülen failer de sosyal dünyayı eğitim kurumlarıyla aşılana değerler aracılığıyla algıladığı için toplumsal hiyerarşiyi bilişsel olarak içselleştirirler.

Bourdieu, özel sektördeki yüksek yöneticilerin eğitilerek sisteme dâhil edilmesini Monique De Saint Martin ile birlikte yazdığı "İşverenler" (*Le Patronat*) (1978) isimli makalede ele alırlarken, Fransız sosyolog kamuya yüksek yöneticilerin yetiştirilmesine "Birleştirme ve Ayrıştırma: Elit Okullar ve İktidar Alanı" (*Agrégation et Ségrégation: Le Champ des Grandes Ecoles et Le Champ du Pouvoir*) (1987) adlı makalede ve bu makalenin istatistiklerinden yararlanarak oluşturduğu *La Noblesse d'Etat: Grandes Ecoles et Esprit de Corps* (1989) adlı kitabında değinir. Fransa'da oldukça ses getiren *La Noblesse d'Etat* adlı eserinde yüksek mevkileri işgal eden devlet yöneticilerine Orta Çağ döneminin aristokrat sınıfı benzetmesi yaparak 'devlet soyluluğu' tanımlamasını yapar. Bourdieu'nün (1989) bu eseri; Fransa'daki egemen sınıfların eğitimi, yeniden üretimi ve meşrulaştırılması sistemi üzerine yirmi yıldan fazla süren geniş bir kolektif araştırmanın sonucudur. Kitabın birçok bölümü de Monique De Saint Martin ile birlikte yazılan (1975, 1978, 1982, 1987) önceki yayınların konusu olmuştur.

Makalenin bu bölümünde önce yüksek yöneticileri yetiştiren elit okullar ayrıntılı şekilde incelenmiş ve üniversitelerden farkları ele alınmıştır. Son olarak da Fransız kamu yönetimi eğitimi sorgulanarak elit okullara girebilen ve mezun olabilen öğrencilerin hangi toplumsal kökenden geldikleri karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve güncel tablo ortaya konmuştur.

4.1. Yüksek Yönetici Yetiştiren Kurumlar

Bernard Gournay'a (aktaran Chevallier, 1997: 94) göre yüksek yönetici denilince devletin en kilit ve en yüksek idari yerlerinde görev yapan üst düzey bürokratlar akla gelmelidir. Dolayısıyla iktidar okullarından geçen bu bir grup insan toplumsal, siyasal ve idari erklerin de farklı konumlarında yer alıp orayı kontrol eden ve kuralları koyan insanlardır. Kontrol etme meşrulukları ve yasallıkları da devlet tarafından garanti altına alınmıştır.

Giriş sınavlarından müfredatların içeriğine, öğrencilere açılan hayat tarzlarından mezun olunca sahip olunan mesleklere kadar geniş yelpazede birbirinden çok farklı imkânlarla sahip *grandes écoles*'ler ve üniversiteler Fransız yükseköğretim sisteminin iki kolunu oluşturur. Bir yanda, prestijli ve güçlü mesleklere öğrenci yetiştiren toplam sermaye hacmi yüksek *grandes écoles*'ler öğrencilerini hâkim sınıflardan devşirir ve mezunları kamu kurumlarında, özel sektörde ve akademinin en yüksek sıralarında geniş kariyer imkânlarına sahip olur. Diğer yanda ise, öğrencilerini alt toplumsal kökenlere sahip gruplardan devşiren üniversitelerdeki fakülteler, uzmanlaşmış teknik ve meslekî eğitim veren okullar yer alır⁷. Bourdieu'ye (1996: 136) göre, "yükseköğretim sistemindeki, elit okulların normal üniversitelerle karşıtlık içinde olduğu ikili yapının işlevi yönetici sınıfın mensuplarını, orta sınıflar başta olmak üzere diğer sınıflardan ayırt etmektir". Fransa'daki güncel, kamuya yüksek yönetici yetiştiren başlıca *grandes écoles*'ler aşağıdaki gibidir (Tek Turan, 2015):

- *Institut National du Service Public (INSP)*⁸ – Ulusal Kamu Hizmetleri Enstitüsü
- *Écoles Normales Supérieures (ENS)* – Seçkin Yükseköğretim Kurumu
- *Instituts d'Etudes politiques (IEP-Sciences Po)* – Siyasal Bilimler Enstitüleri
- *École Polytechnique* – Mühendislik Okulları
- *Institut National des Etudes Territoriales (INET)* – Bölge / Alan Çalışmaları Ulusal Enstitüsü
- *École des Hautes Etudes Commerciales (HEC, ESSEC, ESCP, EDHEC)* – Ticaret ve İşletme Okulları
- *Ecole Nationale de la Magistrature* – Hâkimlik / Yargıçlık Ulusal Okulu
- *Ecole des Hautes Etudes en Santé Publique (EHESP)* – Kamu Sağlığında Yüksek Çalışmalar Okulu
- *Ecole Nationale Supérieur des Ponts et Chaussées* – Ulusal Yol ve Köprü Okulu

Fransız devlet seçkinlerini eğitmekle görevli elit okullar önce 'seçilmiş' öğrenciler ile 'sıradan' fakülte öğrencileri arasında bir kopma yaratır. Ücretsiz bir şekilde dosya aracılığıyla bir Fransız üniversitesine girmek hiç de zor değilken mezun olduğunda devletin kilit kademelerinin kapısını aralayan, akademik prestije sahip *grandes écoles*'ler için aynı şeyi söylemek zordur. Zira bu okullara yüksek düzeyde rekabete dayanan giriş sınavları ve bazılarının ücretli olmaları bu sistemin kurallarına alışık adayların seçilmelerini beraberinde getirir (Bourdieu ve De Saint Martin, 1987; Euriat ve Thélot, 1995; Bourdieu, 1996; Albouy ve Wanecq, 2003; Courtioux, 2011). Bu sınavlarda başarılı olabilmek için de genellikle iki yıl süren

⁷ Bourdieu, *La Noblesse d'Etat* adlı eserinde ve De Saint Martin ile yazdığı *Agrégation et Ségrégation* adlı makalede *grandes écoles*'leri büyük kapı (*grande porte*) üniversiteleri ve teknik-mesleki okulları ise küçük kapı (*petite porte*) olarak adlandırır.

⁸ 2022 yılının Ocak ayında kamuya yüksek yönetici yetiştiren en önemli *grandes écoles*'lerden ENA yerini INSP'ye bırakmıştır

yoğun programa sahip lise sonrası hazırlık okullarına (*Classe Préparatoires aux Grandes écoles-CPGE*) gidilir.

Bourdieu ve çalışma arkadaşları anlamlı sonuçlar elde edebilmek için sadece *grandes écoles*'lere giden öğrencilerle değil aynı zamanda hazırlık sınıflarına kabul edilen öğrencilerle de derinlemesine görüşüp anket çalışmaları yaparlar (Bourdieu ve De Saint Martin, 1987: 16). Hazırlık sınıflarında yapmış oldukları çalışmaların istatistiksel ve etnografik şekilde ortaya konan sonuçları da toplumsal seçilimin ve ayırımın mekanizmasını ortaya koyar. Özenle seçilmiş ve sıradanlardan ayrılmış, sembolik sermayeye sahip bu elit grupları açığa çıkarırlar. Hazırlık sınıflarının zorluğu ve çilesi egemen kültürle hem uyumlu hem de iktidara yakınlık sağlayan garantili bir ilişki üretir. Tüm bu zorluklar ve hapsedilme hissi seçilen grup arasındaki dayanışmayı, grup bilincini (*esprit de corps*) güçlendirir. Gruba aidiyet ve birlik ve beraberlik ruhu bu okullarda edinilen habituslerin ve çalışma disiplininin mutabakatı ile sağlanan sosyal harmoni deneyiminde kökleşir (Bourdieu, 1981: 22).

Fransız eski Danıştay Üyesi ve eski bir ENA müdürü olan François Gazier'e (1977: 8) göre "yönetici elitleri seçen yönetim okullarının kurulması Fransa'da pek çok ülkenin imrendiği bir yüksek memurlar eliti yaratmayı başarmıştır". Nitekim sorun da burada başlamaktadır. Aynı toplumsal yapıdan gelen ve sınavlarda başarılı olan gruplar aynı tip elit havuzunu oluşturmakta ve kısır döngüden kendilerini kurtaramamaktadırlar. Bu elit okullar arasında ENA, ENA'nın yerine geçen INSP, ENS, IEP siyasi ve idari seçkinleri yetiştirmesi açısından en prestijli olanlardır; genel özellikleri, giriş kriterleri, sınav konuları Tablo 2'de karşılaştırmalı olarak incelenmiştir:

Tablo 2: Yüksek Yönetici Yetiştiren En Önemli Okullar

<i>Grandes Ecoles</i>	ENA	INSP	ENS	IEP-Sciences Po
Tarihi	Kökeni 1848'de kurulan Yönetim Okuluna dayanmaktadır.	Açılma düşüncesi Kasım 2018 Sarı Yeleklilerin (<i>gilets jaunes</i>) Protestosuna dayanır.	Kökeni Fransız Devrimine dayanır	Kökeni 1872 yılında kurulan ELSP'ye dayanır.
Kuruluşu	General de Gaulle tarafından 1945 yılında kurulur.	Ocak 2022'de ENA'nın yerine geçer.	1808 yılında Napoléon Bonaparte tarafından geliştirilir.	1945 yılında ulusallaştırılmıştır.
Kimler Giriş Sınavına Başvurabilir	Lise diploması + 3 yıl lisans (bac ⁹ +3) Doktoralılar Kamu görevlileri (diploma olmaksızın 4 yıl deneyim) Özel sektör çalışanları ve yerel seçilmişler (8 yıl deneyim)	ENA'nınkilere ek olarak "kamu hizmeti yeteneklileri hazırlık sınıfına giden burslu öğrenciler"	Bakalorya sonrası 2 yıl hazırlık sınıfı (CPGE) mezunları 'Sınavsız' dosya aracılığıyla lise diploması + 2 yıl lisans (bac+2)	Lise diploması olanlar Master için lise diploması + 3 yıl (bac+3)

⁹ Bakalorya (*Baccalauréat/Bac*) Fransa'da lise diplomasına verilen addır.

Giriş Sınav Konuları	Sözlü (fr-ing) ve yazılı sınavlar:	Sözlü (fr-ing) ve yazılı sınavlar ¹⁰ :	Sözlü ve yazılı sınavlar ¹¹ : Tarih, Fransızca, Felsefe, Yabancı Dil	Genel Kültür Edebiyat Tarih
	Genel Kültür Ekonomi Kamu Hukuku Kamu Maliyesi Siyaset Bilimi Uluslararası İlişkiler AB politikaları	Genel Kültür Ekonomi Kamu Hukuku Kamu Maliyesi Siyaset Bilimi Uluslararası İlişkiler AB politikaları	+ Ya Eski Dillerden Biri (Latince veya Yunanca) ya da Matematik ve Sosyal Bilimler	Ekonomi Felsefe Siyaset Bilimi
Hazırlık	Zorunlu değil ama sınav öncesi 1 yıl hazırlık sınıfı şiddetle önerilir	Yetenekli burslu kontenjanı için hazırlık sınıfı var	2 yıl hazırlık sınıfı zorunlu Zorunlu değil	Zorunlu değil
Takma İsimleri	Enark (<i>Enarque</i>)	-	Normalien élève Normalien étudiant	-
Ücret	Okul Ücretsiz Öğrenciler stajyer devlet memuru statüsünde olduğu için maaş alırlar	Okul ücretsiz	Okul Ücretsiz Öğrenciler stajyer devlet memuru statüsünde olduğu için maaş alırlar Okul ücretsiz fakat öğrenciler stajyer memur statüsünde olmadıkları için maaş almazlar	Ailenin ödediği gelir vergisine, hane halkının gelirin ve hanede yaşayan kişi sayısına göre kişiselleştirilmiş tarife

Kaynak: (ENA, 2021; ENS, 2021; Sciences Po, 2021; INSP, 2022)

Yönetici elitlerin eğitim gördüğü önemli personel yetiştirme kaynaklarından birisi olan ENA diğer yüksek yönetici yetiştiren kurumların en başında görülmüştür. Oldukça seçici olan ENA'ya girebilen öğrencilerin pek çoğu IEP Paris'ten mezun olanlardır. Eğitimi tamamlanan ENA mezunları da genellikle Maliye, Teftiş, Danıştay, Sayıştay, yüksek yargı organları gibi üst düzey devlet kadroları (*grands corps*) ile bakanlık kadrolarını seçerlerdi (Şengül, 2009: 293). 2022 yılı itibarıyla ENA'nın yerine geçen INSP, toplumsal tabanını genişletebilmek amacıyla yükseköğretimde burslu, dezavantajlı ama başarılı kesimler için "yetenek hazırlık sınıfları" açmaktadır. Bu hazırlık sınıflarından mezun olanlar için INSP'de %15 oranında ayrı bir kontenjan açılır. Bununla beraber yine ENA'dan farklı olarak INSP'de okulu bitirme derecesine göre kadro seçme olanağı da kaldırılmıştır¹². Bununla birlikte yeni sistemde bitirme sınavlarında da değişiklikler yapılarak Hukuk, Ekonomi veya Kamu Maliyesi testleri yerine bilme ve anlama, uygulama, analiz etme gibi sahadaki becerilere odaklanacak yöntemler öngörülmüştür (Petitdemange, 2021).

Kuruluşundan itibaren Fransa'nın önde gelen entelektüellerini yetiştirme amacı taşıyan ENS'ye girebilmek için Tablo 2'de belirtildiği gibi iki yıl CPGE'lere gitmek zorunludur. Öte yandan ENS'ye girebilmenin tek koşulu hazırlık sınıfları ve sınav değildir. Toplumsal tabanını genişletmek amacıyla lise diploması sonrası iki yıl lisans eğitimi (bac+2) görenler de dosya aracılığıyla ENS'ye girebilmektedir. 'Normalien étudiant' olarak adlandırılan bu öğrencilerin

¹⁰ Fırsat eşitliğini arttırmak adına yapılan son değişikliklerle sözlü ve yazılı sınavla girecek olan öğrenci sayısındaki sınırlama 26 Mart 2021 tarih ve 2021-334 sayılı KHK ile kaldırılmıştır.

¹¹ Hangi fakültenin (Fen Bilimleri, Sosyal ve Beşeri Bilimler) seçileceğine bağlı olarak sınavın içeriği de değişmektedir. Tablo 2'de 'Edebiyat ve Beşeri Bilimler' fakülte sınavına girmek isteyenler için A/L ve B/L sınavlarının konuları yer almaktadır.

¹² ENA döneminde okulu dereceyle bitiren ilk 15 kişi direkt olarak devletin en üst kademelerinde yönetici olarak işe başlayabiliyordu (Petitdemange, 2022).

seçilebilmesi için hem lisede hem üniversitede en başarılı öğrencilerden olmaları, özgün bir araştırma/proje konusu seçmeleri ve parlak bir motivasyon mektubuna sahip olmaları gerekmektedir. Bununla birlikte sınavla ENS'ye giren '*normaliens élèves*'lerden statü olarak farklıdırlar.

Sınavla giren *normaliens élèves*'ler devletin işe aldığı stajyer memur statüsünde oldukları için maaş alır ve mezun olduktan sonra da on yıl zorunlu hizmet etme yükümlülükleri bulunur. Buna karşılık sınavsız dosya aracılığıyla girenlerin stajyer memur statüsü yoktur ve maaş almazlar. Dolayısıyla sınavla girenler direkt olarak devlet kademelerinde yerlerini alırlar. Mezunları arasında Henri Bergson, Jean Paul Sartre gibi Nobel ödüllü yazarlar; Michel Foucault, Raymond Aron, Bourdieu, Alain Touraine gibi entelektüeller ve Jean Jaurès, Georges Pompidou, Alain Juppé gibi önemli devlet adamları bulunur (ENS, 2021).

IEP'ye (Sciences Po) girebilmek için öncelikle lise döneminde hem başarılı hem de sosyal anlamda aktif olunması ve buna göre başarılı bir dosya hazırlanması gerekmektedir. Daha sonra çok sıkı sınavlardan ve mülakatlardan geçilir. Tüm bunların sonucunda başarı sırası oluşturulur ve en iyi öğrenciler IEP'ye kabul edilir. IEP mezunlarının çoğu okulun bünyesinde ENA'ya da hazırlandıkları için buraya kolayca girebilmektedirler (Sciences Po, 2021).

Fransa'nın seçkin entelijansiyasının tohum yatağı olan ENS ve IEP gibi 'entelektüel okullar' esas olarak onlardan en çok etkilenen öğrencileri çeker ve onurlandırır; çünkü onların eğilimleri bu okulların talep ettiği ve değer verdiği sermaye türünün canlı ve somutlaşmış halidir. Yani burjuvazinin kültürlü fraksiyonlarından gelen çocuklar kendilerini yakın hissettikleri bu okullara girebilmek için can atarlar (Wacquant, 1996: 4).

Ayrıcalık aktarımı için çeşitli yollar sağlayan elit okullar, çeşitli iktidar kategorilerini kendi varisleri için rezerv ederek hegemonya ganimetlerinin paylaşılmasını sağlar. Buradaki nihai somut amaç, Fransa'nın yükseköğretim sistemi ile ülkenin burjuvazisi, yüksek yöneticileri ve üst düzey kuruluşları arasında bağ kurmaktır. Buradan anlaşılacağı üzere asıl amaç çeşitli iktidar biçimlerinin bir arada var olduğu ve üstünlük yarışı içinde olan gelişmiş toplumlarda, tahakkümün toplumsal iş bölümü modelini ortaya koymaktır (Bourdieu ve De Saint Martin, 1987: 26).

Son olarak madalyonun öteki yüzüne de bakmak gerekir. Siyasi ve idari iktidar odaklarına vâris olmanın da belli fedakârlıkları mevcuttur. Örneğin; seçkin okullar öğrencilerini tipik olarak katı çalışma rejimlerine, katı yaşam tarzlarına ve önemli kişisel fedakârlık gerektiren uygulamalara maruz bırakarak sürekli rekabet içinde yaşamalarına sebep olmaktadır. Aldıkları bu eğitim biçimi Tenzer'e (1997: 22) göre elit okul öğrencilerini soğuk, uzak, kibirli, kendini toplumun üstünde gören robot gibi yetişmiş öğrenci tipine dönüştürebilmektedir. Aynı sosyal alandaki aynı habitüsü paylaşan insanlar kendi konumlarına uyum sağlarken bir yandan 'diğerleriyle' kendilerinden daha altta oldukları düşündükleri kişilerle aralarına mesafe koyarlar. Dışarıdan 'kibir, kendini beğenmişlik' olarak algılanan bu tepkiler Bourdieu'ye (2014: 198-202) göre bireylerin bilinçdışı davranışlarıdır ve aslında burada bireyler farkında olmadan sosyal mesafeleri dilde ve bedende göstermişlerdir.

4.2. Devletin Varislerini Yetiştirmesi

Bourdieu'ye (1996: 376) göre devlet her şeyden önce belli sınırlar içinde belli bir nüfus için geçerli olan ve toplumsal tabakalaşmaya neden olan tüm kimliklendirme, atama, toplumsal statü ve unvan verme eylemlerini ilan eden ve onaylayan sembolik sermayenin merkez bankasıdır. Yükseköğrenimden sonra verilen akademik unvanlar ve diploma da 'devlet

büyüsünün' somut bir tezahürüdür (Ökten, 2014: 85). Bu sayede devlet, kurallarını belirlediği şekilde toplumsal kimlikleri kayıt altına alır; sosyal ve teknik yetkinliklerin ayrıcalıklarını da belli bir kesime armağan eder.

Okul da tüm tarafsızlık görünümüne sahip olmasına rağmen toplumsal tabakalaşmayı yeniden üreten bilişsel bir mekanizmadır. Eğitim kurumu, devletin meşru sembolik şiddet üzerindeki tekeli sağladığı en somut örneklerdendir (Bourdieu, 1996: 1-2). Fransa'daki seçkin yükseköğretim kurumları sistemi de resmin tam ortasında yer alır. Çeşitli iktidar biçimlerinin bir arada yarış içinde bulunduğu toplumlarda alanın devamı ve yeniden üretimi için yeterlilik belgeleri ve diploma sayesinde bu sistem varislerine, komuta pozisyonlarının kapısını hızlı bir şekilde açarken uyum sağlayamayanlar sistemden elenir.

Hem devlete hem okul kültürüne bağlı bireyler Fransız geleneğinin yeni sınıfı olarak doğuştan gelen ayrıcalıklar ideolojisine bağlı 'kılıç aristokrasisine (*noblesse d'épée*)' karşı statüsünü kültürel ve ekonomik sermayeden alan ve devletin verdiği unvanlarla soylulaşan 'cüppe aristokrasisini (*noblesse de robe*)' ortaya çıkarır. Dolayısıyla giriş sınavları bir tür şövalye seçim eylemine dönüşür. Kep ve cüppe giyerek görkemli şekilde yapılan gerçek bir ayin ve törenle başarılılar ile başarısızlar arasında toplumsal bir sınır oluşturulmakta olup varis olan öğrenciler diplomaların verdiği statü ve unvan aidiyetinin damgasını hayatları boyunca taşırlar (Wagner, 2020). Bourdieu (2016: 192) üst düzey bürokratların, sanayi patronlarının, doktorların modern dönemin yeni soylu sınıfını oluşturduklarını ve okula bağlı kalıtsal bir aristokrasiyi meydana getirdiklerini dile getirir. *Grandes écoles*'ler de tam da bunun için oluşturulmuş kurumlardır. Gelişmiş ülkeler arasında Fransa, yüksek yöneticilerin benzer habituslara sahip olması anlamında en homojen ülke olarak görülür (Chevallier, 1997: 89). *Grandes écoles*'ler aracılığıyla seçilen bu devlet soyluları modern Fransa'daki iktidar mevkileri için bir nevi seküler ruhban sınıfıdır. Bu seküler ve teknik okullar, ritüeller ve törenler aracılığıyla bir iktidar elitini seçip kutsallaştırırlar (Bourdieu, 1996: 109). Bu şekilde ortaya çıkan sembolik şiddetle beraber gruba aidiyet bilinci, dayanışma ruhu, grup bilinci (*esprit de corps*) güçlendirilir. Yeni gelen varis, kendisini karşılayan kurumun ruhunu benimsemeye yönlendirilir, oranın değer ve yargılarını habitusunda içselleştirir. Dolayısıyla bu toplumsal yapılar onlara karşılık gelen zihinsel yapıların üretimi yoluyla yeniden üretilirler ve bireylerin eylemlerini dönüştürürler (Forquin, 1991: 97).

Bourdieu ve Passeron (1964: 20-21) kaleme aldıkları *Les Héritiers* adlı eserlerinde 1961 ve 1962 yılları arasında *grandes écoles* öğrencilerinin toplumsal kökenlerini incelerler. 1960'lı yıllarda yaptığı çalışmalarda Bourdieu, toplumsal kökene bakarken hane reisi olarak 'babanın' sosyo-profesyonel kategorisini¹³ temel almıştır. Bu çalışmaya göre alt sınıfa mensup bir çiftçi çocuğunun ENS'teki oranı %1, bir işçi çocuğunun oranı %3 iken üst sınıfa mensup ve kültürel sermayesi yüksek olan üniversite profesörünün çocuğunun oranı %33, yüksek düzey yöneticilerin (özel ve kamu) çocuğunun oranı ise %11'dir. Aynı şekilde IEP'deki çiftçi

¹³ Courtioux (2011: 9) toplumsal köken ile Fransa'daki yükseköğrenim başarısı arasındaki ilişkiyi sorguladığı raporunda toplumsal kökeni yedi kategoride incelemektedir. Buna göre üst sınıfı kendi içinde ikiye bölerek anne-babanın ikisinin de üst sınıf sosyo-profesyonel kategoride yer alması durumunu 'belirgin üst sınıf (*origine supérieure 'marquée'*)' sadece aile reisinin bu kategoride yer almasını ise 'basit üst sınıf (*origine supérieure 'simple'*)' olarak değerlendirir. Aynı bakış açısını orta sınıf ve alt sınıflar için de uygulayarak orta sınıfları 'belirgin orta sınıf (*origine intermédiaire 'marquée'*)' ve 'basit orta sınıf (*origine intermédiaire 'simple'*)'; alt sınıfları da 'Güçlü alt sınıf (*origine populaire 'forte'*)' ve 'zayıf alt sınıf (*origine populaire 'faible'*)' olmak üzere kendi içinde iki bölüme ayırır. Son olarak raporda göz ardı edilen ama yine de tanımlanan yedinci kategoride ise 'geriye kalan (*résiduelle*)' sınıf olarak işsizler, emekliler, herhangi bir engelden dolayı çalışamayanlar ve öğrenciler yer alır.

çocuğunun oranı %8 iken orta sınıfa mensup orta düzey yönetici çocuğunun oranı %13, sanayi ve ticaret patronunun çocuğunun oranı %19, yüksek düzey yöneticilerin (özel ve kamu) çocuğunun oranı ise %26'dır.

1989-1993 yıllarında yapılan araştırmalar incelendiğinde alt sınıfa mensup bir ailenin çocuğunun ENA'ya girme oranı %6,1 iken üst sınıfa mensup bir ailenin çocuğunun oranı ise %88,3'tür ve aradaki fark çok fazladır (Euriat ve Thélot, 1995: 434-435). Nitekim Albouy ve Wanecq'ın (2003: 31) Fransız Ulusal İstatistik ve Araştırmalar Enstitüsü'nden (*Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques-INSEE*) yararlanarak oluşturdukları makalelerinde benzer sonuçların olduğu görülmektedir. Buna göre alt sınıfa mensup bir sanayi işçisinin çocuğunun *grandes écoles'e* girebilme oranı %0,96 iken üst sınıfa mensup üst düzey bürokratların çocuğunun oranı %17,47; üniversite profesörünün çocuğunun oranı ise %21,52'dir.

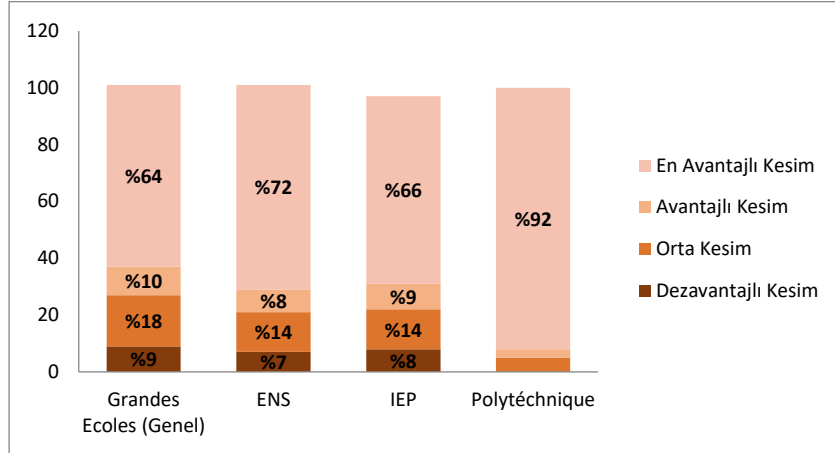
Bourdieu'den bu yana yapılan araştırmalar kronikleşmiş derin bir eşitsizliğin olduğunu ortaya koymakla birlikte Fransa'da *grandes écoles* yetkilileri ve hükümetler sürekli olarak bu okulların çeşitli burs imkânlarıyla, dezavantajlı kesimlere sundukları kontenjanlarla tabanlarını genişlettiklerini iddia ederler¹⁴. Nitekim Kasım 2018 tarihinde Fransa'da eşitsizliklere karşı başlayan sarı yelekliler hareketi okullarını en önemli seçkin okullardan olan ENA'ya çevirerek "*halkla teması olmayan elit bir yönetici sınıfı*" yarattığı gerekçesiyle ENA'yı kınamıştır. 25 Nisan 2019 tarihinde kendisi de bir ENA mezunu olan Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron protestoları dindirebilmek için ENA'yı kapatacağına "*eğer fırsat eşitliği olan mükemmel bir toplum inşa etmek istiyorsak işe alma, kariyer ve kamu hizmetinin üst kademelerine erişim kurallarını yeniden belirlemeliyiz*" cümleleriyle söz vermiştir. Şubat 2020'de hükümetin talimatıyla araştırma yapan Frédéric Thieriez¹⁵, ENA'nın toplumsal tabanını genişletemediğine ve fırsat eşitliğinin önünde bir engel olduğuna dair bir rapor yayımlar. Bunun üzerine Bakanlar Kurulu'na sunulan düzenlemeler doğrultusunda ENA, Ocak 2022'de yerini INSP'ye bırakır (Sudouest.fr, 2021). En yetenekli, yükseköğrenim bursiyeri olan, dezavantajlı kesimler için hem hazırlık sınıfları açılır hem de INSP'de bursiyerler için ek kontenjanlar ayrılır (INSP, 2022). Sorunun tek kaynağı olarak seçilen ENA yerine kurulan bu yeni yapı, yöneticilerin eğitimini tabana yayma iddiası taşımakla birlikte yeni tartışmalara açıktır. Ayrıca ENA bu okulların en önemlisi olsa da tek değildir.

Öte yandan güncel olarak yapılan araştırmalarda ve yazılan raporlarda Bourdieu'nün toplumsal köken eşitsizliği çalışmalarına ek olarak bu okulların cinsiyet dengesi ve yaşanan bölge açısından da toplumsal tabanlarını genişletemedikleri açığa çıkarılmıştır. Ayrıca bir *grandes écoles* ne kadar seçici olursa öğrenci profillerinin de o kadar benzer nitelikte olduğu sonucuna varılmıştır. Zira *Institut des Politiques Publiques* (IPP) kurumunun 2016-2017 yıllarında *grandes écoles'lere* kayıtlı olanlar üstünde yaptıkları araştırma verileri aşağıdaki gibidir:

¹⁴ 2001 yılında IEP Paris pozitif ayrımcılık yaparak Fransa'da 'eğitimde öncelikli alanlar (*zones éducatives prioritaires*)' olarak belirlenen bölgelerdeki liselerden gelen öğrencilere kontenjan ayırır (Sciences Humaines, 2003). 2005 yılında bu okulların demokratikleşme sorunu hükümet gündemine alınarak yükseköğretim kurumlarının en üst temsilcilerinin ve bakanlık yetkililerinin bir arada olduğu konferansta 'Eğitimde Fırsat Eşitliği Şartı (*La Charte pour l'égalité des chances*)' imzalanır (Bonneau vd., 2021: 44). 2015 yılında Başbakan Manuel Valls hükümeti *grandes écoles'lerin* öğrenci seçimlerinde toplumsal tabanlarını genişletmek amacıyla uygulamaya koydukları girişimlerin öğrencilerin profillerini çeşitlendirmeyi etkili bir şekilde mümkün kılıp kılmadığını belirlemeye uğraşır (Simone Rainaud, 2021).

¹⁵ ENA mezunu olan Thieriez hem Danıştay'da hem de Yargıtay'da avukattır.

Şekil 1: Grandes Écoles'lerdeki Toplumsal Sınıflar (2016-2017)

Kaynak: (Bonneau vd., 2021: 85)

Şekil 1’de görüldüğü gibi *grandes écoles*’lerin %64’ü en avantajlı kesimlerden gelen öğrencilerden oluşmaktadır. Bu grup, ekonomik ve kültürel sermayesi en yüksek olan kesimdir. Buna karşılık 20-24 yaşları arasındaki gençlerin üçte birinden fazlasını temsil eden dezavantajlı kesimlerin bu okullardaki temsil oranı ise sadece %9’dur. İlginç olan orta kesimin %18’lik bir oranla bu seçkin okullardaki oranını arttırmaya çalışmasıdır. Bu noktada sistemin devamını sağlayan orta sınıfların alt sınıflardan farkı ortaya çıkmaktadır. Bu fark okul kültürünü daha kolay özümseyebilmelerinden değil bu kültürü elde etmekte daha istekli olmalarından kaynaklanmaktadır. Bourdieu’ye göre küçük burjuva aileleri, okulun değerlerine sadık kalarak ‘kültürel azim’le okuldaki başarılar aracılığıyla toplumsal başarıya ulaşmayı amaçlarlar (Bourdieu ve Passeron, 1964: 39-40). Ayrıca en avantajlı kesimin bu seçkin okullarda büyük yer kaplaması burslu sayısını da etkilemektedir. Buna göre bu okullarda yalnızca %19 oranında burslu öğrenci varken %81’i bursuz öğrencidir (Bonneau vd., 2021: 91).

Bununla birlikte bu seçkin okullardaki kadın-erkek dengesine bakıldığında erkeklerin %58 oranla kadınlara göre daha fazla bu okullarda eğitim aldıkları sonucuna da varılmıştır. Bu okullardaki bir diğer eşitsizlik ise bölgesel eşitsizliklerdir. IPP’nin raporuna (Bonneau vd., 2021: 99) göre Paris ve çevresini oluşturan Île-de-France bölgesindeki bir lise mezununun bu seçkin okullara girebilme şansı diğer bölgelere göre daha fazladır. Tüm bu veriler göz önünde bulundurulduğunda Bourdieu’nün teorisini öne sürdüğü 1960’lardan bu yana yönetici elitleri yetiştiren *grandes écoles*’lerdeki öğrenci portresi ‘çok ayrıcalıklı ve soylu bir geçmişe sahip, köken itibarıyla de Parisli bir erkek’ profilidir (Carrive, 2021). Dolayısıyla ‘toplumsal köken’, ‘toplumsal cinsiyet’ ve ‘coğrafi’ temelli eşitsizlikler 1960’lardan bu yana hala devam etmektedir. Bu eşitsizliklerin güncel ve somut halini aşağıda yer alan (Tablo 3) üst kademelerdeki siyasi ve idari erke sahip yöneticilerden de anlamak mümkündür. Bu kişiler Fransa’daki en önemli üst kademeler olan Cumhurbaşkanlığı, Valilik, Danıştay, Ombudsman Kurum’u gibi yerlerde üst düzey yönetici oldukları için seçilmişlerdir.

Tablo 3: Güncel Siyasi ve İdari Seçkinler¹⁶

	Emmanuel Macron	Michel Cadot	Constance Rivière	Bruno Lasserre
Görevi	Fransa Cumhurbaşkanı	Île-de-France Bölge ve Paris Valisi	Fransa Ombudsman Genel Sekreteri	Danıştay Başkan Yardımcısı
Babanın Sosyo-Profesyonel Kategorisi	Nöroloji Profesörü	Bulunamadı	Drama ve Tiyatro Profesörü	Büyük toprak sahibi burjuva + Dedesi Bordeaux Hukuk Fakültesi Dekanı
Elit Okullara Hazırlık Sınıfı	Henri IV Elit Okullara Hazırlık Sınıfı	Henri IV Elit Okullara Hazırlık Sınıfı	Louis le Grand Elit Okullara Hazırlık Sınıfı	Gidilmemiş
Yükseköğrenim	IEP Paris Kamu Yönetimi Diploması	IEP Paris Kamu Yönetimi ve Panthéon Assas Hukuk Diploması	ENS + IEP Paris Kamu Yönetimi Master	IEP Bordeaux Kamu Hukuku Diploması
ENA	ENA	ENA	Gidilmemiş	ENA

Kaynak: (Cadot, 2021; Lasserre, 2021; Macron, 2021; Rivière, 2021)

Tablo 3'te yüksek yöneticilerin babalarının sosyo-profesyonel kategorilerine, elit okullara hazırlık sınıflarına gidip gitmediklerine ve hangi *grandes écoles*'den mezun olduklarına bakılarak bir karşılaştırma yapılmıştır. Burada yer alan dört yönetici de en avantajlı kesimlerden gelen ve aynı elit okullardan mezun olan yönetici profiline sahiptir.

5. Sonuç

Devletin siyasi ve idari elitlerinin hatta ekonomik ve entelektüel elitlerinin yetiştirilme düşüncesi Fransa'da seçkin *grandes écoles*'ler aracılığıyla yürütülen önemli bir devlet politikasıdır. Pek çok ülkenin üst düzey yöneticilerinin eğitiminde model aldığı ENA'nın kuruluşu ile yüksek yöneticiliğin belli zümreye mensup kişilerin tekelinde olmasının önüne geçildiği düşünülmekteydi (Suleiman, 1976; Tenzer, 1997). Fakat bu çalışmada ortaya konan güncel istatistikler ve sarı yecklilerin protestoları yüksek yöneticilik makamlarının toplumsal tabanını genişletemediğini göstermiştir. Bu protestolar sonucunda "ENA" yerine kurulan "INSP" de toplumsal tabanı genişletme amacı taşımakla birlikte yeni tartışmalara açıktır ve sorunlara çözüm olup olmayacağını yıllar gösterecektir. Çalışmada bahsedilen pek çok elit okul arasından yalnızca ENA'nın sorunun kaynağı olarak seçilmesi köklü bir geleneğe ve kültüre sahip Fransız kamu yönetiminin kısa vadede birkaç değişiklikle tabana yayılma olasılığı zor görünmektedir.

Her türlü yasal çabaya rağmen Fransa'da eğitim sistemi belli okullar üzerinden verilen ayrıcalıklarla, belli kesimlerin dışarıda bırakıldığı ve esasen liyakatin değil toplumsal

¹⁶ Siyasi ve idari seçkinlerin profillerini gösteren bu tablo, her yöneticinin biyografisine bakılarak hazırlanmıştır (Cadot, 2021; Lasserre, 2021; Macron, 2021; Rivière, 2021).

hiyerarşinin yeniden üretildiği bir mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada önemli olan kültürel sermaye savaşında kimin egemen kimin tabi olduğu ve bu sistemin hangi kurumlar tarafından yeniden üretildiğidir. Bu yüzden analizlerde yetenek ve zekâ ideolojisi altında hep göz ardı edilen, Bourdieu sosyolojisinin öne sürdüğü toplumsal köken, ailenin kültürel sermayesi gibi unsurlara dikkat edilmeli ve her alanın bir iktidar mücadelesi olduğu akıllardan çıkarılmamalıdır. Gerekli ‘yeteneklere’ sahip herkese aynı ekonomik imkânlar sağlandığında eşit şans tanındığını düşünmek, başarı kriterlerinin objektif ve liyakatli olduğunu savunmak resmin tamamını görebilmeye engeldir.

Nitekim çalışmada da vurgulandığı gibi ENS, IEP, Ecole Polytechnique gibi en seçici ve dolayısıyla en prestijli okullar motivasyonu en yüksek, en başarılı, en parlak ve okulun kültürüyle en uyumlu öğrencileri alabilmek için zorlu giriş sınavlarından sınav konularına, mülakatlardan başvuru dosyalarının donanımlı hazırlanmasına kadar yıldırıcı kurallar koymakta ve her öğrencinin yarışa aynı noktadan başladığını varsaymaktadır.

Bu çalışmada 1960’lı yıllarda eğitim sosyolojisiyle alana yeni bir soluk getiren Bourdieu’den bu yana toplumsal eşitsizliklerin toplumsal köken, toplumsal cinsiyet ve coğrafi bölge olmak üzere devam ettiği ve hatta kronikleştiği ortaya konmuştur. Kamuya yüksek yönetici yetiştiren seçkin okullar alanında en avantajlı üst sınıfın, erkeklerin ve Parislilerin egemen konumda oldukları ve kuralları belirledikleri vurgulanmıştır. Dolayısıyla Fransa’daki siyasi ve idari elit sınıf hep aynı okullardan mezun olan homojen bir grup olarak karşımıza çıkarken bürokrasi ve siyasetin de iç içe olması üst düzey bürokratların hiçbir zaman tamamen politik sahnedan çekilmeyeceği sonucunu da doğurmuştur.

Burada dikkat edilmesi gereken noktalardan biri aynı okullardan mezun olan homojen elit grubu söyleminin, aktörleri ve bireysel çıkarları hiçe saydığı yanılıdır. Hepsinin eylem pratiklerinin veya olaylara bakış açılarının aynı olacağını düşünmek doğru değildir. Bilakis alan teorisinde vurgulandığı gibi hem *grandes écoles*’ler arasında hem de iktidar elitleri arasında mücadeleler devam etmektedir. Alan mücadelesinin kazananı egemen normları, değerleri, kuralları tekrar yazmakla ödüllendirilirken buna tabi olanlar farkında olmadan devamını sağlamaktadır. Buradaki temel kaygı egemen sınıfların büyük oranda belirli meslek gruplarına sahip hem kültürel hem ekonomik sermayesi fazla olan üst sınıfın elinde olması ve bunun içinde de erkeklerin kadınlara göre île-de-France bölgesinin de diğer coğrafi bölgelere göre daha avantajlı konumlar elde etmesidir

Kaynakça

- Albouy, V., ve Wanecq, T. (2003), "Les inégalités sociales d'accès aux grandes ecoles", *Economie et Statistique*, No. 361: 27-52.
- Arslan, A., ve Gümüştekin, G. E. (2004), "Educational Backgrounds of Contemporary Turkish Elite", *International Journal of Human Sciences*, 1-21.
- Baysal, T. (2016), "Türkiye'de Kamu Yöneticilerinin Yetiştirilmesi Sorunlar ve Çözüm Önerileri", *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, C. 7, S. 1: 186-213.
- Biland, É., ve Kolopp, S. (2013), "La fabrique de la pensée d'Etat: luttes d'institutions et arrangements cognitifs à l'ENA (1945-1982)", *Presses de Sciences Po*, Vol. 2, No. 2: 221-248.
- Bonneau, C., Charoussat, P., Grenet, J., ve Thebault, G. (2021), *Quelle démocratisation des grandes écoles depuis le milieu des années 2000?*, Paris: L'Institut des Politiques Publiques.
- Bourdieu, P. (1974), "The School as a Conservative Force: Scholastic and Cultural Inequalities", *Contemporary Research in the Sociology of Education*, (Ed. John Eggleston), London: Methuen Publishing.
- Bourdieu, P. (1979), "Les trois états de capital culturel", *Actes de la Recherche en Sciences Sociales*, Vol.30: 3-6.
- Bourdieu, P. (1980), *Le sens pratique*, Paris: Edition de Minuit.
- Bourdieu, P. (1981). "Epreuve scolaire et consécration sociale: les classes préparatoires aux grandes écoles", *Actes de la recherche en sciences sociales*, Vol. 39: 3-70.
- Bourdieu, P. (1984), *Dinstinction: Social Critique of the Judgement of the Taste*, (Çev. Richard Nice). Cambridge: Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1989), "Social Space and Symbolic Power", *Sociological Theory*, Vol. 7, S. 1: 14-25.
- Bourdieu, P. (1996), *The State Nobility: Elite Schools in the Field of Power*, Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. (2002), *Question de sociologie*, Paris: Les Editions de Minuit.
- Bourdieu, P. (2014), *Seçilmiş Metinler*, (Çev. Levent Ünsaldı), Ankara: Heretik Yayınları.
- Bourdieu, P. (2016), *Devlet Üzerine: College de France Dersleri (1989-1992)*, (Çev. Aslı Sümer), İstanbul: İltişim Yayınları.
- Bourdieu, P., ve De Saint Martin, M. (1978), "Le patronat". *Actes de la recherche en sciences sociales*, Vol. 20-21: 3-82.
- Bourdieu, P., ve De Saint Martin, M. (1987). "Agrégation et ségrégation: le champ des grandes écoles et le champ du pouvoir", *Actes de la recherche en sciences sociales*, Vol. 69: 2-50.
- Bourdieu, P., ve De Saint Martin, M. (1975). "Les catégories de l'entendement professoral". *Actes de la Recherche en Sciences Sociales*, Vol. 1, No. 3: 68-93.
- Bourdieu, P., ve De Saint Martin, M. (1982), "La sainte famille: l'épiscopat français dans le champ du pouvoir", *Actes de la Recherche en Sciences Sociales*, Vol. 44-45: 2-53.
- Bourdieu, P., ve Passeron, J. C. (1964), *Les héritiers: les étudiants et la culture*, Paris: Les Editions de Minuit.
- Bourdieu, P., ve Passeron, J. C. (2015), *Yeniden Üretim: Eğitim Sistemine İlişkin Bir Teorinin İlkeleri*, (Çev. Levent Ünsaldı), Ankara: Heretik Yayınları.
- Bourdieu, P., ve Wacquant, L. (2014), *Düşünsel Bir Antropoloji için Cevaplar*, (Çev. Nazlı Ökten), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Chevallier, J. (1997), "L'Élite politico-administrative: une interpénétration discutée", No. 80: 89-100.
- Courtioux, P. (2011), *L'origine sociale joue-t-elle sur le rendement des études supérieures?*, Nice: EDHEC Business School.

- Cadot, M. (2021), <https://www.lesechos.fr/2010/02/michel-cadot-un-prefet-a-la-tete-de-linhesj-1085186> (Erişim: 10.04.2021)
- Carrive, L. (2021). L'accès aux grandes écoles reste plombé par les inégalités sociales. <https://www.franceinter.fr/societe/l-acces-aux-grande-ecoles-reste-plombe-par-les-inegalites-sociales> (Erişim: 10.03.2021).
- Çiner, C. U. (2012), "Sömürgecilikten İşbirliğine Kamu Yöneticilerinin Yetiştirilmesi: Ulusal Yönetim Okulu (ENA) Deneyimine Farklı Bir Bakış", *Amme İdaresi Dergisi*, Vol. 45, No. 4: 51-71.
- Damamme, D. (1988), "D'une école des sciences politiques", *Politix*, Vol. 1, No. 3-4: 6-12.
- Déjours, R. (2019), "Grandes écoles: ce que nous apprend la formation de la classe dirigeante", *Mouvements*, Vol. 4, No. 100: 152-161.
- ENA. (2021), <https://www.ena.fr/> (Erişim: 10.03.2021)
- ENS. (2021), <https://www.ens.psl.eu/> (Erişim: 10.03.2021)
- Ergun, T. (1988), *Kamu Yöneticilerinin Yetiştirilmesi*, Ankara: TODAİE.
- Euriat, M., ve Thélot, C. (1995), "Le recrutement social de l'élite scolaire en france. evolution des inégalités de 1950 à 1990", *Revue française de sociologie*, Vol. 36, No. 3: 403-438.
- Forquin, J. C. (1991), "Bourdieu: la noblesse d'état grandes écoles et esprit de corps", *Revue française de pédagogie*, Vol. 94: 93-98.
- Gazier, F. (1977), "Kamu Yönetimi Enstitü ya da Okulların Yapısı ve Görevleri", (Çev. Mesut Gülmez), *Amme İdaresi Dergisi*, C. 10, S. 4: 3-9.
- Günay, Ö. (2006), "Üst Düzey Yöneticilerin Yetiştirilmesi ile İlgili Anayasa Maddesinin İlginç Serüveni", *TBB Dergisi*, S. 62: 152-172.
- Hartmann, M. (2006), "Les élites et le champ du pouvoir", Pierre Bourdieu, *Théorie et Pratique: Perspectives Franco-Allemandes*, (Ed. H. P. Müller ve Y. Sintomer), Paris: Éditions La Découverte.
- Hjellbrekke, J., ve Korsnes, O. (2013), "Héritiers et outsiders: sur la noblesse d'état norvégienne", *Actes de la Recherche en Sciences Sociales*, Vol. 5, No.200: 86-105.
- INSP. (2022). <https://insp.gouv.fr/> (Erişim: 05.03.2022)
- Jenkins, R. (1992), *Pierre Bourdieu*, London: Routledge.
- Jourdain, A., ve Naulin, S. (2016), *Pierre Bourdieu'nün Kuramı ve Sosyolojik Kullanımı*, (Çev. Öykü Elitez) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Lasserre, B. (2021), https://www.lemonde.fr/economie/article/2009/01/15/bruno-lasserre-une-carriere-au-service-de-la-concurrence_1142161_3234.html (Erişim: 05.03.2021)
- Macron, E. (2021), https://www.gala.fr/stars_et_gotha/emmanuel_macron (Erişim: 05.03.2021)
- Mihciöğlu, C. (1968), "Türkiye'de Yüksek Kademe Yöneticilerinin Eğitimi", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, C. 23, S. 2: 39-71.
- Ökten, N. (2014), "Devlet Üzerine Son Bir Hesaplaşma", *Cogito Dergisi*, S. 76: 79-88.
- Pasquali, P. (2021), *Héritocratie: Les élites, les grandes écoles et les mésaventures du mérite (1870-2020)*, Paris: La Découverte.
- Petitdemange, A. (2021), L'ENA transforme sa scolarité, sa sélection et ses épreuves de sortie. <https://www.letudiant.fr/etudes/concours-fonction-publique/l-ena-transforme-sa-scolarité-sa-selection-et-ses-épreuves-de-sortie.html> (Erişim: 20.02.2022)
- Petitdemange, A. (2022). Qu'est-ce que change la création de l'Insp qui remplace l'Ena? <https://www.letudiant.fr/etudes/concours-fonction-publique/qu-est-ce-que-change-la-creation-de-l-insp-qui-remplace-l-ena.html> (Erişim: 17.02.2022)
- Rémi, L. (2012), "L'État selon pierre bourdieu", *Société Contemporaines*, Vol. 3, No. 87: 123-154.

- Rivière, C. (2021), <https://www.ouest-france.fr/normandie/constance-riviere-au-coeur-du-pouvoir-33-ans-1746495> (Erişim: 05.03.2021)
- Sciences Humaines. (2003), Discrimination Positive à Sciences Po. https://www.scienceshumaines.com/discrimination-positive-a-sciences-po_fr_2899.html (Erişim: 11.02.2021)
- Sciences Po. (2021), <http://www.sciencespo.fr/> (Erişim: 10.03.2021)
- Sudouest.fr. (2021), ENA supprimée: en quoi consiste la réforme? Pourquoi divise-t-elle? <https://www.sudouest.fr/politique/education/ena-supprimee-en-quoi-consiste-la-reforme-pourquoi-divise-t-elle-3499826.php> (Erişim: 18.02.2022)
- Simone Rainaud, M. (2021), Grandes Écoles: six chiffres qui montrent le manque de diversité, <https://start.lesechos.fr/apprendre/universites-ecoles/grandes-ecoles-six-chiffres-qui-montrent-le-manque-de-diversite-1282504> (Erişim: 10.03.2021)
- Suleiman, E. (1976), Les hauts fonctionnaires et la politique, Paris: Editions du Seuil.
- Sullivan, A. (2002), "Bourdieu and Education: How Useful is Bourdieu's Theory for Researchers?" The Netherlands Journal of Social Sciences, Vol. 38, No. 2: 144-166.
- Sürgit, K. (1970), "Yüksek Yöneticilerin Yetiştirilmesi", Amme İdaresi Dergisi, C. 3, S. 1: 16-31.
- Swartz, D. (2011), Kültür ve İktidar: Pierre Bourdieu'nün Sosyolojisi, (Çev. Elçin Gen), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şengül, R. (2009), "Kamu Yönetiminde Yüksek Yöneticilerin Yetiştirilmesinde Okul Modeli: Fransa'da ENA Örneği", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S. 24: 291-297.
- Tek Turan, H. (2015), Fransa'da Kamu Sektörüne Yönetici Yetiştiren Başlıca Kurumlar, Kamu Yönetimi Eğitimi: Geçmişten Günümüze Küresel ve Ulusal Perspektifler, (Ed. M. Okçu, B. Parlak, ve E. Akman), Bursa: Ekin Yayınevi.
- Tenzer, N. (1997), "À quoi l'éna doit-elle servir?", Esprit, C. 236, S. 10: 19-32.
- Thiriez, F. (2020), Mission haute fonction publique, <https://www.gouvernement.fr/partage/11390-rapport-de-m-frederic-thiriez-mission-haute-fonction-publique> (Erişim: 10.02.2022)
- Tronchet, G. (2015), "Universités et grandes écoles: perspectives historiques sur une singularité française", Regard Croisé Sur L'économie, No. 16: 39-52.
- Wacquant, L. (1996), Önsöz. The State Nobility: Elite Schools in the Field of Power, Cambridge: Polity Press.
- Wagner, A.C. (2020), La noblesse d'état de Bourdieu, <https://www.politika.io/fr/notice/noblesse-detat-bourdieu> (Erişim: 22.01.2021)
- Yarım, U. S. (2021), Pierre Bourdieu Düşünümelliği ve Tahakküm, Ankara: Sobil Yayınevi.
- Yarım, U. S. Beyazıt, E., ve Güneş, M. (2020), "Bourdieu Perspektifiyle Bürokratik Çatışma Alanı ve Konut: Fransa'da Yeni Konut Politikasının İnşası", İdealkent Dergisi, C. 11, S. 31: 1069-1091.
- 26 Mart 2021-334 sayılı KHK, "Kamu Hizmetine ve Yargıya Yönelik Sözlü ve Yazılı Sınavlarda Kontenjanların Kaldırılması", <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000043297410>.

Extended Summary

A Critical Approach to the Education of High-Level Administrators in France with Pierre Bourdieu's Perspective

The idea of educating the political-administrative elite in France dates back to the 19th century. The higher education system in France is structured into two groups such as universities and elite schools (*grandes écoles*). This article aims to examine French public administration education with the help of Pierre Bourdieu's conceptual toolbox. The current situation has been revealed by comparatively examining the research conducted by Bourdieu and Passeron between 1961 and 1962 in his works titled "The Inheritors: French Students and Their Relations to Culture" and the data obtained by the French Public Policy Institute (IPP) in 2016-2017. It was concluded that the French higher education system glorifies cultural capital and separates 'selected' students from 'ordinary' for the interest of the dominant political power in order to create its own ruling class.

We cannot understand 'power' or 'the transmission of power' in all developed societies without taking into account the action of the school. School curriculum and courses, teaching techniques, and assessment criteria favoring those from privileged classes ignore cultural inequalities between students from different cultural backgrounds. To legitimize emerging academic inequalities; schools associate students with differences in the innate ability and intelligence and create a legitimate 'ideology of giftedness' (Bourdieu, 1974: 27). Although these skills have nothing to do with intelligence or talent, they constitute the cultural capital gained from family and social environment.

The educational institution, through the means in France of the '*grandes écoles*' system, produced a new nobility legitimized to occupy power. Any student can enter a normal French university with a curriculum vitae, transcript, and motivation letter. But for *grandes écoles*, which historically aim to educate future leaders, there are really tough exams and for entering those schools and being successful, it is necessary to go to preparatory classes (*classes préparatoires aux grandes écoles (CPGE)*) after finishing high school. Since the 19th century, ties between elite schools and political-administrative institutions have been strengthened to consolidate the position of the upper classes (Biland and Kolopp, 2013). For this reason, examining the cognitive and symbolic sources of domination created by the *grandes écoles* will also enable us to examine these institutions in detail in every aspect.

The statistical and ethnographic description of the *grandes écoles* provides an understanding of the mechanisms of social selection and segregation that establish a separate group of carefully selected elected officials and generate symbolic capital (Bourdieu, 1996). The asceticism of the *grandes écoles* produces a relationship to the culture that is both docile and assured, which predisposes to the exercise of power. Symbolic confinement reinforces the feeling of solidarity with the group: the *esprit de corps* takes root in the experience of social harmony ensured by the agreement of habitus and the rigor of the work disciplines (Forquin, 1991: 97). France is undoubtedly the country in the western world in which the homogeneity of the elites is the greatest. This homogeneity is due in particular to the fact that these elites come from the same pool, have followed the same recruitment channels, and have gone through the same public administration education. Thus a veritable "state nobility" would exist, whose ability and legitimacy to command would be guaranteed by the state and which would control the various places of social power.

Although the researches since Bourdieu reveal that there is a deep inequality that has become chronic, the authorities and governments of the *grandes écoles* in France constantly claim that these schools have widened their base with various scholarship opportunities and quotas they offer to the disadvantaged. As a matter of fact, the yellow vests (*gilets jaunes*) movement, which started against inequalities in France in November 2018, turned its arrows to ENA, one of the most important elite schools, and condemned ENA on the grounds that it created an "elite ruling class without contact with the public".

However, according to the research data of l'*Institut des Politiques Publiques* (IPP) on those enrolled in *grandes écoles* between 2016 and 2017, 64% of these elite schools are composed of students from very privileged socio-professional segments (executives and similar, business leaders, intellectual professions and liberal professions). This group is the segment with the highest economic and cultural capital. On the other hand, the representation rate of the disadvantaged groups (workers and people without professional activity), who represent more than one-third of the youth between the ages of 20-24, in these elite schools is only 9% (Bonneau, 2021: 86). When the balance between men and women in these elite schools is examined, it is also concluded that men receive education in these schools more than women, with a rate of 58%. Another inequality in these schools is regional inequalities. According to the report of the IPP (Bonneau et al., 2021: 99), a high school graduate in the Île-de-France region that makes up Paris and its surroundings has a higher chance of entering these elite schools than in other regions. Considering all these data, the portrait of the student in the *grandes écoles*, which has been raising the ruling elites since the 1960s, is a profile of "a Parisian man with a very privileged and noble background" (Carrive, 2021). Therefore, inequalities that run along three axes: social origin, gender, and geography have still existed since the 1960s.

"INSP", which was established instead of "ENA", also aims to expand the social base. Although the founding of INSP was shown to be revolutionary, years will show whether there will be a solution to the problems. Although reforms were tried to be made by choosing only ENA as the scapegoat among many elite schools mentioned in the study, the possibility of the French public administration, which has a deep-rooted tradition and culture, spread to the base with a few changes in the short term seems difficult. Despite all kinds of legal efforts, the education system in France appears as a mechanism in which certain segments are excluded and social hierarchy is reproduced rather than merit. Attention should be paid to who is dominant and who is subordinate in the war of cultural capital, and by which institutions this system is reproduced. Thus, while France's political and administrative elites still appear as a homogenous group drawn from the same schools, the intertwining of bureaucracy and politics has led to the conclusion that high-level bureaucrats will never completely withdraw from the political scene, contrary to Weber's dreams.